

Zalántiborongás

ZALÁN TIBOR: ÁLOM A 403-AS DEMOKRÁCIÁBAN

Azt hiszem, ingyenc szeszbarátok (nem alkoholisták!) szerethetik úgy a jóféle, kiérlelt, erős házi pálinkát, ahogyan a verset még kívánó olvasók Zalán Tibor verseit. Mint a költő maga is írja: „hagyjatok... pálinkát inni.” Elég volt már a sör illékony, butító mámorából, elég a vizezett lőrék másnaposságából. Keményedik körülöttünk minden, keményedik a szó is, amelyik megfogalmazhatja ezt. Keményedik hát az igaz szavakat napvilágra segítő ital is.

Pedig Zalán Tibor első kötete, az 1980-ban megjelent Földfogyatkozás nemcsak kemény szavakat ígért. Vagy ígért mást is. Azt már akkor is tudta, hogy „Innen indulj el”, de még megszólította a zarándok szeit: „Járj, suhogtasd ránk tavasz-ízét ruhádnak!” De még leírta: „Aki bírja, éljen még!” De még programul adta: „Magát az ember másokban meg ne alázza”. Igaz, a keserűség már átszivárog néhol a verssorokon; s a kötetet lezáró, közismert „Jelek egy XX. századi totemoszlopra” már így indul: „Vonszol egy testet egy lélek”...

Az első kötetet négy év múlva követte a második, Álom a 403-as demokráciában címmel. (Kis példányszáma miatt éppoly nehéz hozzájutni, mint a jóféle pálinkához — „a minőség nem szorul cégérre”, jelenti ki tehát cinikusan a példányszámügyben tehetetlen költő, „különben is, a pont jelentősége nem a kiterjedésben, hanem létében vagyon”.) Ez alatt a négy év alatt Zalán Művészeti Alap-, Radnóti- és Graves-díjat kapott (hány példányban jelent volna meg új kötete, ha nem...?), de — mint írja — a siker besározza a lelket, s végül is „A remény filozófusa holnaptól nem rendel / messzire kifut homokot visz magával a tenger / mintha kellene neki! / Mint tömeg az egyént emeli s megeszi / nem kegyetlenül szelíden tudattalan / de teszi mert erős, s mert erős hatalma van / szép a tenger mély és hasztalan” (*Vázlat a 403-as demokráciában*). Emeli s megeszi... második kötetében Zalán Tibor már tudja, hogy a reménykedés önsorsrontás és leszámol vele: „— nincs többé senkivel harcom — nincs több békém senki ellen —”, miközben látomásokba transzponálja keserű tapasztalatait: „ÜVEGSZIRMÚ VIRÁGOK KÖZÖTT A JÉGBIKA VÉR A SZÁJÁN... JÖN ELLENETEK OKÁDJA MAGÁBÓL A REMÉNYTELEN FÖLDET” (*Jégbika*). A kötetet indító (Hát-ország)-ban pedig föl is kérdi — miközben csikorduló mosolyra húzza ajkunkat leleményeivel —: „DE HAZÁJA-E ÖNNEK E GONDOSAN BERENDEZETT FÉLHOMÁLY”, hiszen „A NÉMÁVÁ GYÁVULT TARTOMÁNYRA DÖGLÖTT REPÜLŐK SIKOLTÁSÁVAL RÁZUHAN / A BÉKE”.

Hogy ki a legnagyobb vesztese a hangváltásnak -változásnak, az első versek megírásához erőt adó hit elvesztésének, azt maga Zalán fogalmazza meg ars poeticaként értelmezhető versében, a (Hideg szoba elégiájá)-ban — legszívesebben idemásolnám, úgy, ahogy van —: „Húzd a fejedre sovány takaród és borzongj Isten / árva csalánja; költő... Hova adhatsz verset hol még túrik az / ép gerincet... Fogvacogásod az új kor új zeneszáma... *Bűnös / vagy...*” és mégis: „S pontos / mozdulatokkal léted a világban helyet foglal”.

Induló versei s az avantgarde területén tett kirándulása összcscsikráztatásával Zalán saját hangra talált. Ahogy ő írja, formai játékait felidézve: „szí-

vünk fölött vigyázzban állnak már a reménytelen / nagy szabad *avant-garde* versek" ([most írom a leglágyabb versemet, amikor már nem szerethetsz szerelemmel...]) Pálinkától, s talán versektől duzzadt szemhéjakkal ugyanitt: „bár karnyújtásnyira lélegzetedtől lehet meghalok”) S nemcsak szavai versse sorakozó pontosságával vált Zalán azzá, aki — az arctalan nemzedék legmarkánsabb arcú szószólójává —, hanem folyamatos munkájával, s feltétlenül ezzel a kötettel, amelynek sem szerkesztésében, sem szövegében egyenetlenséget nem lehet felfedezni. Mint ő maga is írja: „— dolgozni akarok — nagy mélytűzű verseket / hagyni zöldfényű tisztásokon —” (*Jégbika*).

S végül, a kötethez egyedül méltóan, gondolataimat az Álom a 403-as demokráciában-ról hadd fejezzem be egy sor idézettel: „szebb árvaságot ígértek nekem”, „próbálkoztam persze a jósággal én is persze próbálkoztam”, de „miféle ország verme apánk doni mellsebe”, miközben „évszakok telnek el hallgatással”, „Vagy mi is ilyen élve-eltemetett sereg leszünk?” „szívünk fénylik, mint a pálinkafőző rézüst” — „lehet hogy jó vagyok / csak mint bohóc a fűrészpor aranyában / fölbukik bennem az élet / és elhagy a kedvesség is mint beszögezett ablakú házat / az éhes egér” (*Magvető*).

DEÁK MÓR

SZALAY FERENC RAJZA